

Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Sorumluluk Kazanma Düzeylerinin Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Evaluating Taking Responsibility Levels Of 5-6 Year-Old Pre-School Children Based On Parent Opinions

Büşra ŞAHAN AKTAN¹
Çavuş ŞAHİN²

Geliş Tarihi: 13.07.2018

Kabul Tarihi: 28.09.2018

Yayınlanma Tarihi:31.12.2018

Özet: Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal gelişiminin önemli basamaklarından biri olan “sorumluluk alma” davranışı üzerinde etkili olunabilecek kritik bir dönemdir. Kişilik gelişiminin okul öncesi yıllarda büyük ölçüde tamamlandığı düşünüldüğünde, bu yıllarda çocuğun yaş dönemine uygun olarak sorumluluk alabilmesi, sorumluluklarını yerine getirebilmesi ile ilgili davranışlarını geliştirmek için etkili programların oluşturulması gerekmektedir. Bu düşüncelerden hareketle mevcut durumun belirlenmesine yönelik hazırlanan çalışmanın genel amacı, okulöncesi 5-6 yaş grubu çocukların sorumluluk kazanma düzeylerinin, veli görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Okul Öncesi 5-6 yaş grubu çocukların sorumluluk düzeylerinin veli görüşlerine göre değerlendirildiği bu araştırma betimsel nitelikte olup; araştırmada betimleme (survey) modeli kullanılmıştır. Velilere uygulanan görüşme formundan elde edilen verilerin incelenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla örneklem dışında kalan beş veli ile ön uygulama yapılmış; ön uygulama sonucunda elde edilen verilerin betimsel analizi yapılarak geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Betimsel analiz aşamasında görüşülen velilerin düşüncelerini etkili bir biçimde göstermek amacı ile doğrudan alıntılara sıkça yer verilmiştir. Araştırmada betimsel analiz sonucu keşfedilmeyen kavram ve temalar içerik analizi yolu ile keşfedilmeye çalışılmıştır. Araştırma ile elde edilen bulguların analizi sonucunda, ailelerin sorumluluk eğitiminin önemine inandıkları ve çocuklarının sorumluluk kazanma düzeylerini geliştirmeye istekli oldukları anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Okul öncesi, sorumluluk, veli görüşü

Abstract Pre-school period is a critical term when “taking responsibility” behavior of children which is a significant step in their social development could be influenced. Considering personality development is completed to a large extent during preschool years, effective programs must be prepared to develop behaviors that ensure children take appropriate responsibilities according to their age group and fulfill such responsibilities during this time. The main purpose of this study that tries to determine the current situation moving from those thoughts is, evaluating taking responsibility levels of 5-6 year-old pre-school children based on parent opinions. The study where taking responsibility levels of 5-6 year-old pre-school children are evaluated based on parent opinions is descriptive and used description (survey) model. Descriptive analysis is used to examine data achieved from interview form used with parents. Pre-test application is made with 5 parents outside sample group in order to establish validity and reliability of interview form and after descriptive analysis of data achieved with pre-test application, the form’s validity and reliability are established. Direct quotes are frequently used at descriptive analysis stage in order to present ideas of parents effectively. Concepts and themes that could not be explored with descriptive analysis are explored through content analysis. The results obtained showed that parents believe the importance of responsibility education and willing to improve responsibility acquiring level.

Key Words: Preschool, responsibility, parent opinion

¹ Arş.Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, Türkiye, sahan.busra@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9091-5401>

² Prof.Dr., Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Türkiye, csahin25240@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-4250-9898>

Giriş

Okulöncesi Eğitim, 0-72 ay çocukların; tüm gelişimlerini, toplumsal kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren, duyguların gelişimini ve algılama gücünü arttırarak akıl yürütme sürecinde ona yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren, kendini ifade etmesini ve öz denetimlerini kazanmasını sağlayan, sistemli bir eğitim sürecidir (Yılmaz, 2003). Okulöncesi dönem insan hayatının temelini oluşturur. Bu dönemde, çocuğun anne ve babası tarafından sevgi ve şefkatle büyütülmesi, ihtiyaçlarının karşılanması, sağlığının korunması çok önemlidir. Fakat bunlar kadar önemli bir nokta ise, gelişimin tüm yönlerini destekleyecek sosyal ve fiziksel bir ortamdır. Bu dönemdeki yaşantılar onun gelecekte hayata bakış açısını da önemli ölçüde etkiler (Şahin, 2005). Çocuklar, özellikle okul öncesi dönemde zamanlarının büyük bir kısmını aileleri ile geçirirler. Bu nedenle, bu dönemde verilen eğitimin başarıya ulaşabilmesinde ailelerin rolü çok büyüktür (Şahan, 2011).

Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal gelişiminin önemli basamaklarından biri olan “sorumluluk alma” davranışı üzerinde etkili olunabilecek kritik bir dönemdir. Kişilik gelişiminin okul öncesi yıllarda büyük ölçüde tamamlandığı düşünüldüğünde, bu yıllarda çocuğun yaş dönemine uygun olarak sorumluluk alabilmesi, sorumluluklarını yerine getirebilmesi ile ilgili davranışlarını geliştirmek için etkili programların oluşturulması gerekmektedir. Böylece çocuklar, toplumun parçası olarak, kurallara uyan, işbirliği yapabilen, katılımcı olan ve sorumluluk alabilen birer birey olmayı öğrenebileceklerdir (Şahan, 2011). “Sorumluluk erken çocukluk dönemlerinden başlayarak çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun görevler vermekle başlar. İki buçuk yaşından başlayarak döke saça da olsa çocuğun çorbasını kendi başına içmesine fırsat vermek, oyuncaklarını toplamasını beklemek, kendi odasında kendi yatağında yatmasına ortam hazırlamak, yaşına ve cinsiyetine göre sofraya hazırlığı veya araba temizliği gibi konularda onun yardımını beklemek” sorumluluk” konusunda çocuğu cesaretlendirici ve destekleyici bir ortam sağlar. Böyle bir ortam çocuğun kendi kendisine yetmesine ve yönetmesine fırsat vereceğinden onun kendine olan güvenini de arttıracaktır” (Yavuzer, 2009). Bilgiç (2003) ise, sorumluluk sahibi çocukları; görevlerini kendi başlarına yapan, yaptığı hatalardan, kendini sorumlu tutup başkasını suçlamayan, hak etmediklerine sahip olmak istemeyen, başkalarının haklarına, duygu ve düşüncelerine karşı saygılı olan, mutlu, uyumlu, sağlıklı davranışlar gösteren, çalışkan ve başarılı çocuklar olarak tanımlamıştır.

Çocuklara sosyal olarak kabul edilebilir davranışları öğretmek, olumlu model olmak ve doğrudan yönlendirmeler yaparak onların kültürel ve sosyal normlara göre davranmayı öğrenmelerine yardımcı olmak sorumluluk eğitimi konusunda ailelere ve eğitimcilere düşen görevler arasında bulunmaktadır (Öncü, 2002). Anne, baba olarak çocuğa sorumluluk duygusunu öğretmek için Karaköse (2010), şu noktaları önemsemiştir; Çocuğunuza nasıl sorumluluk sahibi biri olunacağını göstermek için onun ağlamalarına zamanında ve sevgiyle karşılık verin, bebeğinizin dağınıklığını ve oyuncaklarını gülümseyerek toplarken onun da sizi seyretmesine izin verin, 1 yaşına gelen çocuğunuzdan her gün oyuncaklarını toplamanıza yardım etmesini isteyin, bir bebekten 18 aylık olana dek hiç kimseye karşı sorumluluk duymasını beklemeyin, okul öncesi çocukların sorumluluk duygusunu öğrenebilmeleri için sizin yardımınıza ihtiyaç duyduklarını unutmayın, çocuğunuzun sorumluluk sahibi biri olmayı öğrenmesi için sabır ve zaman gerektiğini kabul edin, çocuğunuzun yaşına uygun görevler belirleyin, çocuğunuza verilen işi doğru şekilde yapmasını beklemeden önce ona nasıl yapılacağını gösterin, çocuğunuzun çabalarını ve başarılarını övün, görevleri günlük programa koyun ki kısa sürede alışkanlık haline gelebilsinler, ilk başlardaki direnci kırmak ya da bir görevin hatırlanmasını sağlamak için ödülleri koyun. Sorumluluğun oluşumunda, çocuğu aşırı korkutma, suçlama, ceza ve atılmanın kısıtlanması girişimciliği engeller. Aşırı çekingenlik ve suçluluk duygusuna neden olabilir. Benlik saygısının tohumları, sorumluluk verilirse gelişir. Çocuğun, kendisini önemli ve değerli hissetmesi onu yeni atılımlara götürür. Çocuklar da yetişkinler gibi kendilerine güvenilmesinden hoşlanırlar. Kendisine güven gösterilen çocuğun öz güveni gelişir ve daha güvenli olur. Üstelik kendine bağlanan umutları pekiştirmek, verilen olanakları değerlendirmek için güç harcar; çaba sarf eder (Özen, 2001).

Sorumluluk bilinci kalıtsal değildir. Sorumluluk duygusu kişilik gelişimiyle doğrudan orantılıdır. Duygularını, tepkilerini rahatça ifade etmesine, gerektiğinde ‘hayır’ demesine izin verilmeyen çocuklarda bağımsız bir kişilik gelişmediği için bu çocuklar sorumluluk duygusu da kazanamazlar (Gül,

2009; akt, Şahan, 2011). Unutkan (2005); evde sorumluluk eğitimi konusunda bazı önerilerde bulunmuştur. Bunlar; alışverişe çıkmadan önce bir liste oluşturularak, çocuktan alışveriş sırasında o listeyi tamamlaması istenebilir, alışveriş sonrası alınan malzemelerin yerleştirilmesinde yardımcı olabilir, eğer kardeşi varsa onun bakımında anne-babaya yardımcı olabileceği görevler verilebilir, çiçek ya da hayvan bakımında sorumluluk verilebilir, harçlıklarını kumbarasında biriktirerek istediği şekilde kullanması sağlanabilir, odasındaki eşyanın yerini kendi zevkine göre düzenleyebilir, odasını düzenli tutmaktan sorumlu olabilir, oyuncaklarını toplamaktan sorumlu olabilir, kendi giysilerini toplaması istenebilir, kirli giysilerini sepete uygun şekilde koyması istenebilir, yatağını düzeltmesi istenebilir, kendi temizliğini yapması teşvik edilebilir, yemek masasının hazırlanmasında ve toplanmasında görevler verilebilir, salata, sandviç vb. basit yiyecekleri kendi başına hazırlayabilir, ailece yapılacak etkinliklerin kararlaştırılmasında seçim ve öneri hakkı verilebilir, evin genel temizliğinde görevler verilebilir. Sorumluluk duygusunun, okul öncesi dönemde ve yaşamın her döneminde önemli bir gelişim göstergesi olduğunu düşüncesinden yola çıkılarak araştırmanın problemi, Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocuklarının sorumluluk düzeylerinin veli görüşlerine göre değerlendirilmesidir.

Yöntem

Okul Öncesi 5-6 yaş grubu çocukların sorumluluk düzeylerinin veli görüşlerine göre değerlendirildiği bu araştırma betimsel nitelikte olup; araştırmada betimleme (survey) modeli kullanılmıştır. Bu yöntem tarama araştırmaları da denebilir. Velilerin 5-6 yaş grubu çocuklarının sorumluluk düzeylerinin, kendi ifadelerinden yola çıkarak değerlendirilmesi amaçlandığından, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, araştırmacının önceden hazırlamış olduğu soruları sorduğu ve karşısındaki kişinin sorulara cevap verdiği amaçlı bir söyleşidir (Kuş 2003). Yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniğine göre araştırma soruların hazırlanma nedeni ise; araştırmanın amacına uygun olarak görüşülen velilerin konu ile ilgili görüşlerini derinlemesine keşfederek ortaya çıkarmaktır. Görüşme soruları hazırlanırken öncelikle konuyla ilgili literatür taranmış; alandaki uzman görüşlerine başvurulmuştur. Daha sonra araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli izinler alınarak velilerin uygun oldukları gün ve saatler belirlenerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılmadan önce velilere araştırmayla ilgili gerekli bilgiler verilmiş ve kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Ayrıca görüşmeler sonunda elde edilen verilerin araştırma kapsamı dışında başka bir amaç için kullanılmasının mümkün olmadığı açıklanmıştır. Görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla örneklem dışında kalan beş veli ile ön uygulama yapılmış; ön uygulama sonucunda elde edilen verilerin betimsel analizi yapılarak geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra asıl uygulama için toplam otuz bir veli ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 30 dakika sürmüştür ve veriler önceden hazırlanmış formlara yazılarak doldurulmuştur. Araştırmanın betimsel analizinde, yapılan görüşmeler sonucunda yer alan boyutlardan yola çıkılarak veri analizi için bir kapsam oluşturulmuştur. Elde edilen veriler düzenli bir şekilde, sade açık bir dille betimlenmiştir. Betimsel analiz aşamasında görüşülen velilerin düşüncelerini etkili bir biçimde göstermek amacı ile doğrudan alıntılara sıkça yer verilmiştir. Oluşturulan kapsama göre araştırmanın amacı dışında kalan bazı veriler bu evrede dışarıda bırakılmıştır. Araştırmada betimsel analiz sonucu keşfedilmeyen kavram ve temalar içerik analizi yolu ile keşfedilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Okul Öncesi 5-6 yaş grubu çocukların sorumluluk düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla velilerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibi tablolastırılarak ifade edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular görüşme formunda yer alan yedi soruya verilen yanıtlar temel alınarak sunulmuştur. Görüşmelerden aktarılan ifadelerde, parantez içinde verilen rakamlar; velilerin kimliklerinin gizliliğinin korunması amacıyla, isimleri kullanılmamış, her veli numaralandırılarak kodlanmıştır. Görüşme formunun kişisel bilgiler bölümünde yer alan velilerin cinsiyet, yaş, çalışma durumu, çocuk sayısı ve en son mezun olunan okul Tablo 1’de verilmiş ve açıklamalarda bulunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya katılan velilerin özellikleri

		Veli Sayısı
Cinsiyet	Kadın	19
	Erkek	12
Yaş	18-24	0
	25-31	14
	32-38	9
	39-45	2
	46-52	6
	52 ve üstü	0
Çocuk Sayısı	1	12
	2	14
	3	4
	4 ve üzeri	1
Öğrenim Durumu	İlkokul Mezunu	5
	Ortaokul Mezunu	5
	Lise Mezunu	14
	Üniversite Mezunu	7
Toplam		31

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan velilerin 19’u kadın 12’si erkektir. Yaşları incelendiğinde 14 kişinin 25-30 yaş arasında, 9 kişinin 32-38 yaş arasında, 2 kişinin 39-45 yaş arasında, 6 kişinin ise 46-52 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Velilerin 12 tanesinin 1, 14 tanesinin 2, 4 tanesinin 3, 1 tanesinin de 4 ve üzeri sayıda çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Öğrenim durumlarına bakıldığında ise velilerden 5 tanesinin ilkokul mezunu, 5 tanesinin ortaokul mezunu, 14 tanesinin lise mezunu, 7 tanesinin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Sorumluluk eğitiminin ne ifade ettiğine ilişkin görüşleri

	f	%
Kişinin üzerine düşen görevleri yapmasıdır.	6	19
Kişinin ideallerine ulaşmasına yardımcı olan bir etkidir.	5	16
Sorumluluk eğitimi, ailelerin yardımıyla çocuklara aşılanabilir.	4	13
Kişinin her alanda başarılı olmasında etkilidir.	3	10
Çocuğa yaşına uygun sorumluluklar vererek, sorumluluk bilincinin kavratılmasıdır.	3	10
Hayatta başarılı, mutlu ve sevilen bir kişi olmasına yardımcı olur	3	10
Kişisel gelişimi için gerekli bir eğitimidir.	2	6
Tek başına ayakta durması için gereklidir.	2	6
Saygı ve anlayışı beraberinde getirir	1	3

Tablo 2’de velilerin sorumluluk eğitimiyle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Velilerin %19’u kişinin üzerine düşen görevleri yapmasıdır görüşündedir. %16’sı kişinin ideallerine ulaşmasına yardımcı olan bir etken olduğunu söylemektedir. %13’ü sorumluluk eğitimi, ailelerin yardımıyla çocuklara aşılanabilir görüşünü belirtmişlerdir. %10’u kişinin her alanda başarılı olmasında etkilidir, çocuğa yaşına uygun sorumluluklar vererek, sorumluluk bilincinin kavratılması gerekmektedir görüşlerini sunmuşlardır. %6’sı kişisel gelişimi için gerekli bir eğitimidir ve tek başına durması için gereklidir görüşündedirler. %1’lik oranla en az saygı ve sevgiyi de beraberinde getirdiği görüşünde oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Çocukların sorumluluk almada istekli oldukları ve kaçındıkları durumlar

İstekli Oldukları Durumlar	f	%	Kaçındıkları Durumlar	f	%
Annelerine ve babalarına günlük işlerde yardımcı olmak	13	54	Odalarını, oyuncaklarını toplama	18	50
Oyun sırasında sorumluluk alma	4	17	Ders Çalışma, ödevlerini zamanında yapma	6	17
Odalarını, oyuncaklarını toplama	3	13	Uyku saatleri, tv izleme saatlerine dikkat etme	6	17
Kardeşlerinin bakımını üstlenme	2	8	Yemeğini tek başına yemek	3	8
Ders Çalışma, ödevlerini zamanında yapma	1	4	Bir yerden aldığı eşyayı işi bittikten sonra yerine geri koymak	1	3
Uyku saatleri, tv izleme saatlerine dikkat etme	1	4	Yalnız uyumak	1	3
			Yemekten sonra tabağını tezgâha götürmek	1	3

Tablo 3’de çocukların sorumluluk almaya istekli oldukları ve sorumluluk almaktan kaçındıkları durumlar görülmektedir. Buna göre istekli oldukları durumların en başında çocukların annelerine ve babalarına günlük işlerde yardımcı olmak gelmektedir (%54). Sorumluluk almada kaçındıkları durumun başında ise, çocukların odalarını ve oyuncaklarını toplama gelmektedir (%50). Velilerin %13’ü aynı zamanda, çocuklarının odalarını ve oyuncaklarını toplamada istekli olduklarını da söylemiştir. Çocukların sorumluluk almada istekli oldukları diğer bir konu ise oyun sırasındaki sorumluluklardır (%17), %8’i çocuklarının kardeşlerinin bakımını üstlenme konusundaki sorumlulukları üstlenmede istekli olduklarını belirtmişlerdir. %1’lik bir kısım veli ise ders çalışma ve ödevlerini zamanında yapma, uyku saatleri ve tv izleme saatlerine dikkat etme konusunda çocuklarının sorumluluk almada istekli olduklarını söylerken %17’sinin çocuklarının, ders çalışma ve ödevlerini zamanında yapma, uyku saatleri ve tv izleme saatlerine dikkat etme konusundaki sorumluluklarından kaçındıklarını söylemişlerdir. Velilerin %8’i çocuklarının, yemeklerini tek başına yeme konusundaki sorumluluklarından kaçındıklarını belirtmişlerdir. %3’ü ise bir yerden aldığı eşyayı işi bittikten sonra yerine geri koymak, yalnız uyumak ve yemek yedikten sonra tabağını tezgâha götürmek gibi davranışları yerine getirmekten kaçındıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4. Çocukların yaptığı hareketlerin başkaları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri ile ilgili farkındalıklarına yönelik durumlar

	f	%
Paylaşmaya açıktır	7	28
Karşısındakinin üzülmesini kızmasını fark edebilir	6	24
Gerektiğinde özür diler	6	24
Hatalarını tekrarlamamaya çalışır	3	12
Biz hatırlattığımızda farkına varıyor.	3	12

Tablo 4 incelendiğinde, velilerin %28’inin çocuklarının zor durumda olan arkadaşlarına, yakınlarına karşı paylaşmaya açık olduklarını söyledikleri görülmektedir. %24’ü çocuklarının, karşılarındaki insanların üzüldüklerini veya kızdıkları durumları fark ettiklerini ve gerektiğinde özür dilediklerini belirtmişlerdir. Velilerin %3’ü ise, hatalarını fark ettiklerini ve bunları tekrarlamamaya çalıştıklarını söylemişlerdir. %3’lük diğer bir kısmı ise, çocuklarının hatalarını kendileri hatırlattıklarında farkına vardıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Çocukların sorumluluk alma konusunda cesaretlendirme ile ilgili durumları

	f	%
Ödüllendiririm	10	33
Sen bunu yapabilirsin, başarılı bir çocuksun, aferin gibi kelimeler ile.	7	23
Basit bir dille sorumluluklarını hatırlatırım	4	13
Birlikte yapmayı öneririm.	4	13
Arkadaşlarının yanında olumlu davranışlarını överim.	2	7
Rica kelimeleri kullanarak teşvik etmeye çalışırım	2	7
Sorumluluklarını yerine getirdiğinde teşekkür ederim.	1	3

Tablo 5'te velilerin %33'ünün çocuklarını ödüllendirerek sorumluluk alma konusunda cesaretlendirdikleri görülmektedir. %23 'ü sen bunu yapabilirsin, başarılı bir çocuksun, aferin gibi cesaret verici kelimeler kullanarak sorumluluk almaya teşvik ettiklerini belirtmişlerdir. Velilerin %13'ü basit bir dille sorumluluklarını çocuklarına hatırlattıklarını ve birlikte yapmayı önerdiklerini söylemişlerdir. %7'si arkadaşlarının yanında çocuklarının olumlu davranışlarını övdüklerini ve rica kelimeleri kullanarak teşvik etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Velilerin %1'i ise çocuklarının sorumluluklarını yerine getirdiklerinde teşekkür ederek cesaretlendirdiklerini belirtmişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

Veliler ile 5-6 yaş okul öncesi çocuklarının sorumluluk düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan görüşmeler, sonucunda, genel olarak velilerin büyük çoğunluğunun çocuklarının sorumluluklarını yerine getirdiklerini ancak zaman zaman bazı konularda sorumluluklarını yerine getirmekten kaçındıklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Veliler ile yapılan görüşmelerde sorular sorulardan yola çıkarak verilen cevaplar beş temada özetlenmiştir. Görüşmelerde veliler, sorumluluk eğitiminin, çocuklarının üzerine düşen görevleri yapmaya yardımcı olan bir etken olduğunu belirtmektedirler. Kişinin üzerine düşen görevleri yapması olduğunu da söylemektedirler. Velilerin büyük çoğunluğu sorumluluk eğitiminin çocuklarının gelişimi ve başarılı olmasında etkili olduğu görüşündedirler, çocuklara uygun sorumluluklar vererek, sorumluluk bilincinin kavratılması gerektiği görüşünde bulunmaktadırlar. Ayrıca sorumluluk eğitiminin çocukların kişisel gelişimleri için de gerekli olduğu görüşünde olduklarını belirtmişlerdir:

“Çocukların kendi iradesi ile bir şeyleri başarması, onlara sorumluluk verilmesi kişisel gelişimleri açısından çok yararlı olduğuna inanıyorum ”V-4

“Sorumluluk eğitimi ile kişi üzerine düşen görevleri yerine getirmeyi öğrenir” V-23

“Çocuğumun, amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli en önemli etkenin sorumluluk olduğunu düşünüyorum ve buna da sorumluluk eğitimi ile sahip olabilir” V-5

Çocukların, sorumluluk almakta istekli oldukları ve sorumluluk almaktan kaçındıkları durumların neler olduğu belirlemeye yönelik soruya velilerin büyük çoğunluğunun çocukların sorumluluk almakta istekli konuların başında günlük işlerde bize yardımcı olmak görüşünü belirtmişlerdir. Sorumluluk almaktan kaçındıkları konuların başında ise oyuncaklarını ve odalarını toplamak gelmektedir. Velilerin çok az bir kısmı çocuklarının ders çalışma, ödevlerini zamanında yapma gibi sorumluluklarında da istekli olduklarını belirtmişlerdir ancak daha büyük bir kısmı çocuklarının bu konulardaki sorumluluklarından kaçındıklarını belirtmektedirler. Veliler, çocuklarının sorumluluk almada istekli oldukları diğer durumları ise, oyun sırasında alınması gereken sorumluluklar ve kardeşlerinin bakımında yardımcı olma gibi sorumluluklar olarak sıralamaktadırlar. Kaçındıkları sorumluluklar da ise tek başlarına yemek yeme ve yalnız uyuma gibi davranışlar gelmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde velilerin, en çok ders çalışma ve yatma saatlerine uymama konusunda, çocuklarının sorumluluklarını yerine getirmediklerinden şikâyetçi oldukları görülmektedir.

“Ders saatleri ve oyun zamanlarının ayırımında değil, yapması gereken sorumluluklarını yerine getirmekte zaman zaman problemler çıkararak ondan beklemediğimden daha az performans gösteriyor. “

V-16

“Dağıttığı oyuncaklarını ve eşyalarını toplamak istemiyor” V-30

“Günlük işlerde bana yardımcı olmayı çok seviyor, yemek yaparken ya da temizlik yaparken sorumluluk almakta çok istekli oluyor” V-5

Şafak (1992)'ın Ankara'da 686 aile üzerinde, ev işlerinin yürütülmesine kız ve erkek çocukların katılımları konusunda, ailelerin görüşlerine kadının eğitim ve çalışma durumunun etkisini incelemek amacıyla yaptığı araştırmada; evle ilgili işlerde çocuklara sorumluluk verirken dikkat edilmesi gereken durumlarla ilgili olarak kadınların yarısından fazlası (%62,7) yaş ve yeteneklerine, %22,6'sı cinsiyetlerine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yine Terzioğlu (1973) tarafından yapılan başka bir benzer araştırmada Nevşehir ilinde ev idaresi yönünden aileleri incelemek amacıyla 76 aile üzerinde yapılan çalışmada, ev işlerinde en fazla sorumluluk verilen kişilerin kız çocukları olduğu saptanmıştır. Kurallara uyma, işbirliği yapma, alınan kararlara katılma, hoşgörülü olma, açık olma, kendini özgür hissetme, sorumluluk üstlenme, herkese eşit davranma gibi demokratik tutum ve davranışların gelişmesinde okul öncesi eğitim kurumlarının etkisini ana-baba görüşleri ve tutumlarına dayalı olarak değerlendirmek amacıyla yapılan başka çalışmanın sonuçlarına göre, okul öncesi kurumuna başladığından bu yana çocuğun “grup içinde sorumluluk üstlenme” davranışlarını hangi ölçüde gösterdiğine yönelik anne-baba görüşlerine bakıldığında; anne babaların beşte dördünden fazlası (%84), çocukların her zaman ya da çoğunlukla grup içinde sorumluluk üstlendiği görüşünü taşıırken sekizde birinin (%12,5), grup içinde ara sıra sorumluluk üstlendiği görüşünde olduğu anlaşılmıştır (Özen, 2001). Çocukların yaptığı hareketlerin başkaları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri ile ilgili farkındalıklarına ilişkin durumları tespit etmeye yönelik sorulan sorunun cevapları incelendiğinde, veliler, çocuklarının özellikle olumlu davranışlarının başkaları üzerindeki etkilerinin farkında oldukları görüşündedirler. Zor durumda olan bir arkadaşlarına yardım ettikleri, gerektiğinde özür diledikleri, hatalarını fark ettiklerini ve bunları tekrarlamamaya çalıştıklarını belirtmektedirler.

“Özellikle olumsuz davranışlarının etkilerinin farkında, fark ettikten sonra çok üzülüyor, özür diliyor” V-3

“Farkında oluyor ve gerektiği zaman özür diliyor, onu bir daha yapmamaya özen gösteriyor” V-4

“Olumsuz davranışlarını fark edip üzülüyor. Olumlu davranışlarının takdir edilmesi sonucunda seviniyor ve davranışı yapmaya devam ediyor” V-25

Velilerin, çocuklarını sorumluluk almalarına ilişkin nasıl cesaretlendirdiklerini belirlemeye yönelik sorunun cevapları incelendiğinde, en çok tercih edilen yöntemin ödüllendirme olduğu görülmektedir. Ödüllendirmenin yanı sıra cesaret verici sözler ile sorumluluk almalarına yardımcı olduklarını belirten velilerde görülmektedir. Bazı velilerin ise, çocuklarının olumlu davranışlarını pekiştirmek için onlara teşekkür ettiklerini belirtmektedirler.

“Sorumluluğunu yerine getirdiğinde onu ödüllendirip, olumlu davranışlarının devam etmesini sağlamaya çalışıyorum” V-25

“Onun çok akıllı biri olduğunu ve her şeyin üstesinden gelebileceğini ve ne olursa olsun arkasında olduğumu söylüyorum” V-2

“Özellikle başkalarının yanında onun davranışlarını överek onu cesaretlendirmeye çalışıyorum” V-11

Mackenzie (2004)'e göre ailelerin, çocuklarına cesaretlendirmeleri için verecekleri mesajlar çok önemlidir. Bu mesajlar iş birliğini harekete geçirmeli, motive etmeli, saygı, güven ve destek vermeli, ait olma, yeterlik ve değerli olma ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bu mesajların, gerekli zamanlarda iletilmesi çocukların sorumlu davranmalarını kalıcı kılacaktır (akt. Şahan, 2011). Aileler çocuklarının gelişim dönemlerine uygun sorumluluklar vermelidir. Çocuğun gelişimine uygun olmayan, yerine getirmekte zorlanacakları sorumluluklar vermek onları olumsuz etkileyebilir (Karaköse, 2010).

Çocuklar sorumluluk almaya erkende başlasa, geç de kalsa, sorumlulukları ile ilgili kurallarımızın kesinliği ve onları desteklemek için kullandığımız sınırların belirginliğine bağlıdır. Kuralları belirlemek, sınırlar koymak çocuklara sorumluluk kazanmanın anahtarıdır (Mackenzie, 2004; akt.

Şahan, 2011). Altinel Özkan (2004) 'nın çocukların aile içi sorumluluklarda yer alma durumlarının incelenmesi isimli araştırma ise, çocukların ailelerindeki mevcut sorumluluk dağılım biçimini, aile içi faaliyetlerde üstlendikleri sorumlulukları ve bu sorumluluklara cinsiyetlerinin, annenin çalışma durumunun etkisini saptamak amacıyla planlanmıştır. Annelerin %3'ünün çocuklarına evle ilgili faaliyetlerin yerine getirilmesinde sorumluluk vermediği, bazen sorumluluk verdiğini (%68) belirtenlerin ise en yüksek oranda olduğu görülmüştür. Çocuklara en fazla sorumluluk duygusu kazandırmak (%81,4) için sorumluluk verilmektedir. Anneler çocuklara ilköğretimin 1. Kademesinde (%41,4) sorumluluk vermeye başlamaktadır. Çocuklar evle ilgili fiziksel, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin çoğunluğunu yardımcı görev olarak yerine getirmektedir. Anneler verilen sorumluluğun çocuğun yaşına uygun olmasına (%78,8) dikkat etmektedir. Çocuklara en fazla hafta sonlarında veya tatilde (%63,8) sorumluluk verilmektedir. Annelerin yarısından fazlası verilen sorumluluğun süreklilik kazanması için, çocuğuyla iyi bir iletişim kurmaya çalışırken (%66,8), sorumluluk başarısızlıkla sonuçlandığında büyük çoğunluğu tekrar denemesi için cesaretlendirmektedir (%70,5). Annelerin %80'i verdikleri sorumluluk çocukları tarafından yerine getirilmediğinde, ilk olarak yapmama nedenini öğreneceğini belirtmiştir. Çocuklar en fazla ödevleri olduğu zaman (%64,8) verilen sorumluluğu yerine getirmek istememektedir. Annelerin çocuklarına sorumluluk vermeme nedenlerinin başında, çocuğunun eğitiminin daha önemli olması gelmektedir (%85).

Araştırma ile elde edilen bulguların analizi sonucunda, ailelerin sorumluluk eğitiminin önemine inandıkları ve çocuklarının sorumluluk kazanma düzeylerini geliştirmeye istekli oldukları söylenebilir.

Kaynakça

- Karaköse, R. (2010). *Ailede sorumluluk eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kuş, E (2003). Nicel-nitel araştırma teknikleri. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öncü Çelebi, E. (2002). Erken çocukluk döneminde sorumluluk eğitimi. *Çoluk Çocuk Dergisi Aylık Anne Baba ve Eğitimci Dergisi*, 14-17.
- Özen, Y (2001). *Yarına kalmak adına sorumluluk eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Altinel Özkan, M. (2004). *Çocukların aile içi sorumluluklarda yer alma durumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahan, B. (2011). *Okul öncesi 5-6 yaş grubu öğrencilerin sorumluluk kazanma düzeylerinin öğretmen ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Şahin, E. (2005). *Okul öncesi eğitimi öğretmen adayları ve öğretmenleri için uygulama kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şafak, Ş. (1992). Ev işlerinin yürütülmesinde kız erkek çocukların katılımlarıyla ilgili olarak ailelerin görüşleri. *Ev Ekonomisi Dergisi*. 43-50.
- Terzioğlu, G. (1987). *Ev idaresi ve ilkeleri*. Ankara: Doğu Matbacılık.
- Unutkan, Ö. (2005). *Okul öncesi eğitiminde güncel konular*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yılmaz, N. (2003). Türkiye'de okul öncesi eğitimi. M. Sevinç içinde, *Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*, İstanbul: Morpa Yayınları.